

Борисова Т. О., зав. відділу наук. бібліотеки, НаУКМА,
Голубева М. О., доцент, НаУКМА

СУПЕРЕЧНІСТЬ МІЖ ТЕОРЕТИЧОЮ ПІДГОТОВКОЮ АРХЕОЛОГІВ У ВНЗ ТА ЇХНОЮ ПРАКТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Вища освіта України перебуває на етапі реформування. Це пов'язано з приєднанням нашої країни до загальноєвропейського процесу стандартизації підходів до організації навчального процесу та функціонування вищої школи. Реалізація цих завдань та планів відбувається під впливом Болонського процесу, учасницею якого Україна стала з 2005 року. Міністерство освіти і науки України ще у 2004 році одним із завдань у процесі євроінтеграції нашої освіти визначило «пошук рівноваги між масовою фундаментальною та елітарною освітою, з одного боку, та вузькою спеціалізацією і професійною досконалістю, з іншого» (Наказ МОН України від 23.01.04 № 49).

Професійна підготовка археологів у вищих навчальних закладах України – питання, що практично залишилося поза увагою педагогічної науки. Сучасна підготовка професійних археологів – процес, що продовжує розвиватися. Зважаючи на мережу закладів (не лише наукового, а й прикладного характеру), що потребують спеціалістів із професійними знаннями, вміннями, навичками та компетентностями, розвиток археологічної освіти – актуальне завдання теорії та практики професійної освіти.

Сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців-археологів у ВНЗ України передбачає вивчення низки дисциплін, що забезпечують теоретичні знання та практичні навички студентів. Так, значна увага під час викладання приділяється періодизації давньої історії, засвоєнню знань про особливості матеріальної культури кожного з періодів, формуванню вмінь атрибутувати та датувати конкретні артефакти тощо. Загалом, диплом отримує студент-археолог, що вміло орієнтується в хронологічній періодизації та датуванні, теоретичних ознаках матеріальної культури, вміє аналізувати, синтезувати, працювати з різного роду джерелами, тобто – так званий «кабінетний» учений.

Проте вимоги до професійного археолога, після завершення процесу навчання, є більшими та вимагають ґрунтовніших практичних знань та вмінь. Тут і виникає суперечність між теоретичною підготовкою у ВНЗ майбутнього фахівця-археолога та вимогами до його безпосередньої діяльності.

Перше з практичних умінь, яким повинен володіти археолог-професіонал, – це методика здійснення польового археологічного дослідження. Саме тому важливим є інформування майбутніх фахівців про можливі методики розвідок та розкопок, особливості проведення процедури залежно від типу пам'ятки (поселення, поховання), регіону, ландшафту, пори року, ґрунту та навіть мети самого дослідження (рятувальні розкопки, що здійснюються в разі неможливості зберегти цілісність пам'ятки – для курганів, чи дослідження з метою консервації – для залишків архітектурних форм). Сьогодні методика польових досліджень формується не в рамках змісту навчальних програм, а в результаті співпраці з більш досвідченими колегами безпосередньо в процесі польової практичної діяльності.

Невід'ємним аспектом польової діяльності археолога є фіксація процесу та результатів дослідження, подальшого лабораторного опрацювання здобутих матеріалів. Обов'язковими результатами цього має бути відповідна звітна документація, що передається на зберігання у галузевий архів. Проте стандартам цих процедур та формі їхньої подачі не приділяється достатньо уваги в змісті навчальних курсів.

Як правило, професійний археолог, час від часу змушений у процесі польової діяльності фіксувати порушення законодавства щодо охорони культурної спадщини України. Це стосується в однаковій мірі й співробітників органів, що опікуються охороною пам'яток, і академічних учених. Факти руйнування археологічних пам'яток в результаті здійснення незаконної господарської діяльності та мародерства (в публіцистиці відоме під жаргонним терміном «чорна археологія») потребують юридично коректної фіксації. Ці завдання вимагають певних юридичних знань та навичок. Ігнорування потреби в юридичній освіті під час навчання археологів призводить до безпорадності та, відповідно, до неефективної діяльності майбутніх фахівців.

Тісно пов'язана з питанням про захист археологічних пам'яток та правовими підставами діяльності професійного археолога проблема функціонування археологічних установ у цілому. У межах України існує досить заплутана система організацій, що проводять археологічні дослідження та займаються пам'яткоохоронною діяльністю. Зазвичай, студент отримує уявлення про діяльність археолога в межах тих установ, із якими йому довелося співпрацювати під час навчання. Загального усвідомлення всієї системи, її значення, мети, функцій та перспектив, майбутній спеціаліст не отримує. Це одна з причин локальності археологічних осередків, їхньої спорадичної співпраці на «особистісному», а не «інституційному» рівні.

Таким чином, археологічна освіта в Україні не пристосована для підготовки фахівця, що здійснює повноцінну «польову» діяльність. Значна частина необхідних знань не передається, а практичні навички та вміння не формуються у системі археологічної освіти. Процес розвитку професійних компетентностей практичної діяльності - результат, що по своїй суті, нагадує систему передачі знань від майстра до помічника в середньовічній цеховій організації.

Ці та низка інших питань, що недостатньо чи зовсім не розглядаються під час професійної підготовки майбутніх археологів у ВНЗ України – і викликають провідну суперечність між теоретичною підготовкою студентів-археологів та їхньою майбутньою практичною професійною діяльністю.

Гірник А. М., професор, НаУКМА

ВИКОРИСТАННЯ ФАСИЛІТАЦІЇ ЯК МЕТОДУ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

На замовлення керівництва однієї з компаній ми вивчали причини високої плинності кадрів та можливості підвищення лояльності її персоналу. Компанія успішно працює на ринку послуг, її працівники, на думку керівництва, отримують винагороду, яка відповідає середній в її сегменті послуг, персонал має можливості професійного зростання і творчої самореалізації. Останнім часом в сегменті послуг, де працює компанія, відбулися зміни, які суттєво збільшили попит на працівників з